

Història

Els inicis de la fotografia a Manresa

Benet Cabanes i Prunés

Joan Vila-Masana i Portabella

Ancestralment l'home ha tingut la necessitat intel·lectual, cultural i sensual de retenir les imatges. Un d'aquests procediments ha estat el de la fotografia. La primera imatge fotogràfica la va obtenir Nicéphore Niépce a la primavera de l'any 1816 quan va aconseguir establir les imatges que veia des de casa seva, al poble de Gras, en un paper impregnat de clorur de plata mitjançant l'acció de l'àcid nítric¹. Aquesta tècnica tenia un greu inconvenient i era que la imatge era la negativa de la real. Calia trobar un nou procediment i aquest va ser el daguerrotip.

El daguerrotip va ser ideat per en Louis Jacques Mandé Daguerre l'any 1837. Cada imatge era una peça única i irrepetible impressionada sobre una petita placa de metall, on la imatge quedava invertida (la part dreta quedava a l'esquerra i l'esquerra a la dreta). La imatge quedava impressionada² per mitjans químics sobre la superfície bruniada d'una placa de coure. El temps d'exposició era molt llarg, durava entre 5 i 40 minuts, per tant el seu cost també era molt elevat, menys però que el retrat d'un pintor i equivalia al sou d'entre 10 i 20 dies d'un treballador.

Aquesta va ser la primera tècnica fotogràfica utilitzada per a la obtenció de retrats de personatges i va ser la tècnica que va acabar amb el retrat amb miniatura que fins aleshores havia estat una de les feines més lucratives dels pintors. Això va fer que,

sobretot, els pintors de retrats es convertissin en fotògrafs o bé que alterassin les dues tècniques.

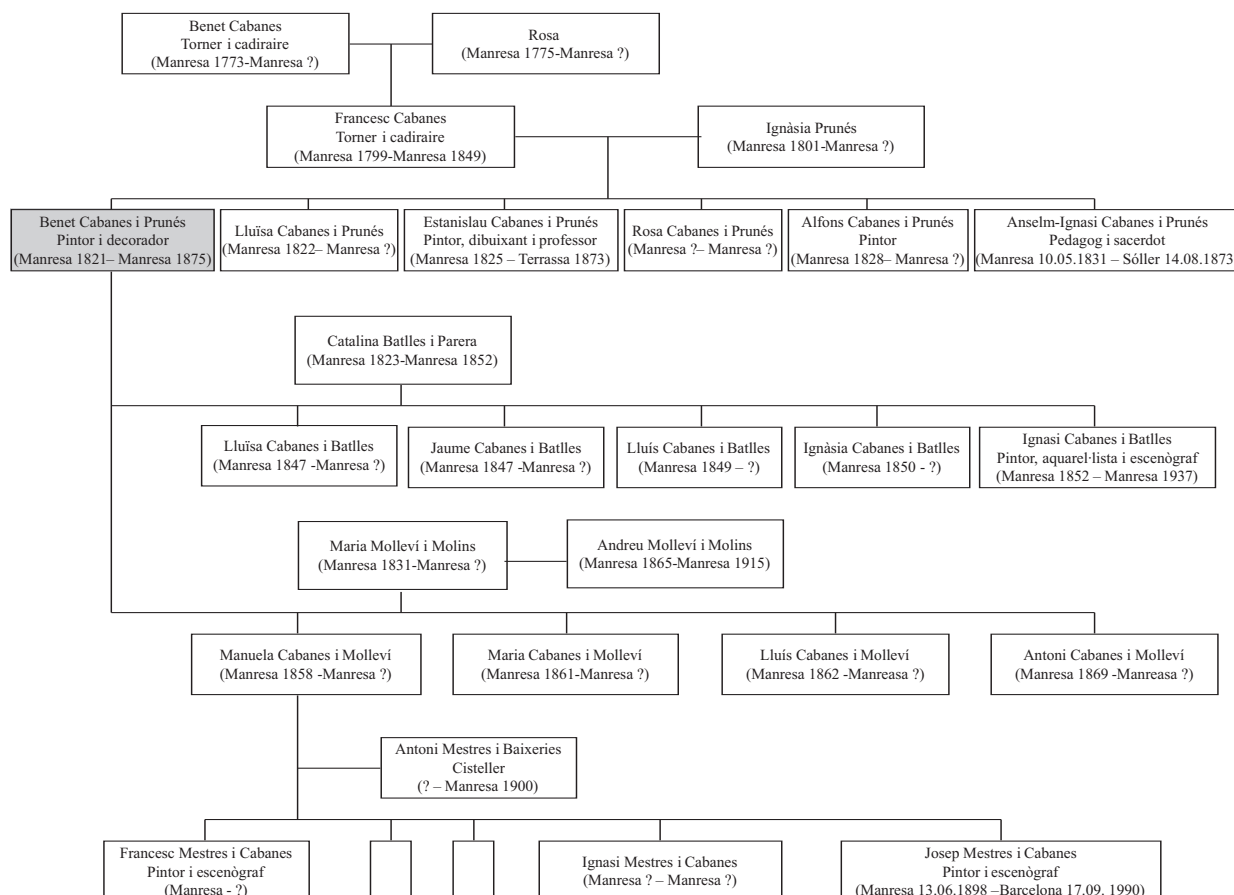
La notícia d'aquesta nova tècnica va arribar molt aviat a Barcelona a través del "Diario de Barcelona" mitjançant una ressenya que es va publicar el 26 de gener de 1839, dinou dies després que François Aragó la donés a conèixer públicament a París el dia 7 de gener de 1839. Aquesta tècnica va ser apresada a París pel metge, catedràtic i escriptor Pere Felip Monlau i Roca que aleshores hi vivia³. Ell mateix explica aquest mètode el 6 de novembre a l'Acadèmia de les Ciències Naturals i de les Arts de Barcelona on mostra una vista de la Madeleine captada pel gravador barceloní Ramon Alabern. El mateix Ramon Alabern va fer el primer daguerrotip el dia 10 de novembre de 1839 amb una vista de la casa dels porxos d'en Xifré, davant l'edifici de la Llotja de Barcelona.

A partir d'aquell moment en Ramon Alabern va fer cursos de fotografia a la mateixa Acadèmia de Ciències de Barcelona, on es van formar els primers daguerrotipistes del país, entre ells Maurici Sagristà, Sever Bruguera, els germans Ferran i Anaïs Fernández (coneguts com a Napoleón), etc. Aquests són els primers que van obrir estudis de fotografia a Barcelona i realitzaven els daguerrotips que requerien temps i eren molt cars.

Per poder fer fotografies més barates i més ràpides calia un procedi-

ment que permetés treure diverses còpies d'un mateix original i que, sobretot, disminuís el temps d'exposició. Aquest nou procediment l'ideà l'anglès William Henry Fox Talbot l'any 1840. Aquest procediment permetia obtenir fotografies sobre un paper impregnat amb nitrat de plata i iòdur potàsic que es revelava amb nitrat de plata i àcid gàl·lic i es fixava al paper amb una solució d'hiposulfit sòdic. Després aquest paper es tornava transparent amb un bany de cera i això era el negatiu que permetia treure diverses còpies per contacte amb un paper idèntic salat i tractat amb nitrat de plata. Les imatges així aconseguides eren menys nítides que els daguerrotips degut al gra del paper, però permetia disminuir el temps d'exposició a 2 minuts. Aquest procediment es coneixia com a talbotípia o calotípia i va ser la tècnica que utilitzaren els fotògrafs d'aquells anys. La tècnica de la calotípia va ser portada a Espanya per en Charles Clifford quan va venir l'any 1850, després d'aprendre-la a Anglaterra. Aviat va esdevenir un dels fotògrafs preferits de la reina Isabel II que l'acompanyà en molts viatges reials.

Aquestes tècniques fotogràfiques i els cursos impartits a l'Acadèmia de Ciències de Barcelona van permetre que el primer estudi de fotografia s'obris a Barcelona l'any 1842 quan el pintor Maurici Sagristà es va dedicar a fer fotografies dels membres de l'alta societat barcelonina. Altres el se-

1. Arbre genealògic de la família Cabanes durant els segles XIX i XX on la majoria dels membres es van dedicar a la pintura, la decoració, l'escenografia i la fotografia.

guiren i dos anys després en Sever Bruguera va obrir el seu taller de fotografia, com després ho farien Eugeni Lorichon l'any 1848 i els germans Ferran i Anaïs Fernández⁴ l'any 1853.

Per superar la falta de nitidesa del calotip Niépce Saint-Victor va tenir la idea de preparar unes plaques de vidre amb una capa d'albúmina (clara d'ou) en la que hi afegia clorur potàssic⁵. L'avantatge era que la placa de vidre preparada i sense sensibilitzar es podia guardar un temps il·limitat. Un cop sensibilitzada s'havia de consumir en un temps màxim de 15 dies. La tècnica era delicada, però permetia còpies en paper molt fines i de cost molt més econòmic.

Quatre anys més tard, el 1851, l'anglès Frederic Scott Archer va utilitzar el col·lodió⁶ per la preparació de les plaques de vidre en substitució de l'albúmina. L'avantatge era que permetia obtenir imatges d'una gran ni-

tidesa i qualitat en comparació amb les aconseguides pels altres mètodes. El gran inconvenient era que calia utilitzar les plaques immediatament després d'haver-les preparat amb la solució de col·lodió, quan encara eren humides. Per aquesta raó es coneix com la tècnica del col·lodió humit.

Amb l'aparició del col·lodió humit, el daguerrotip s'utilitzava únicament pel retrat. El calotip pràcticament ja no s'utilitzava degut a la manca de nitidesa i el negatiu albuminat (degut a la seva lentitud) s'utilitzava exclusivament per la reproducció de monuments i obres d'art. El mètode del col·lodió humit va permetre que a Barcelona sorgís a partir de 1850 un nou grup de fotògrafs que per fer el retrat utilitzaven noves grandàries, com la "carte de visite", més grans que les utilitzades fins aleshores o bé fessin reproduccions d'obres d'art o fotografies de viatges. Entre ells cal destacar en Pau Baussac, Pau Au-

douard, Antoni Esplugas, etc. La tècnica estava suficientment desenvolupada perquè la fotografia es començés a generalitzar.

L'any 1860 la reina Isabel II fa un viatge per Catalunya, Alacant i Balears. En aquest viatge, com en els altres, el va acompanyar el fotògraf anglès Charles Clifford. D'aquest viatge es van fer moltes fotografies que després es van editar, el mateix any 1860, en un llibre titulat: "Viaje a Alicante, Baleares y Barcelona". Durant aquest viatge la reina va passar per Manresa el dia 5 d'octubre de 1860. Com va fer en molts altres indrets en Charles Clifford també va prendre vistes de la ciutat i aquestes fotografies van ser preses amb la tècnica de la calotípia. D'aquestes vistes, quatre són les que van ser reproduïdes l'any 1996 en el llibre de Maria Gemma Rubí i Joaquim Aloy titulat "Història gràfica de Manresa. La Restauració, 1875-1931", volum I,

pàgines 31 a 39. Aquestes són les primeres vistes fotogràfiques de Manresa que es conserven.

Però ben segur que aquestes no eren les primeres fotografies de la ciutat perquè el primer estudi de fotografia a Manresa ja feia dos anys que s'havia obert. Es va obrir a l'any 1858, dos anys abans que en Charles Clifford visités Manresa. Qui va ser el primer fotògraf que va tenir estudi a Manresa? Naturalment va ser un pintor, en Benet Cabanes.

En Benet Cabanes i Prunés deuria néixer a Manresa cap a finals de l'any 1821, possiblement el mes de desembre⁷, fill de Francesc Cabanes (Manresa 1799 – Manresa 1849) d'ofici torner i cadiraire, i d'Ignàsia Prunés (Manresa 1801 – Manresa ?). El seu avi que també es deia com ell, Benet Cabanes, també era torner i cadiraire com el pare d'en Benet. L'avi havia nascut a Sant Martí de Bauçà l'any 1773 i s'havia casat amb Rosa de Solsona nascuda l'any 1775.

Quan en Benet Cabanes neix, la família tenia el taller i la botiga de cadires al carrer del Born número 26, mol a prop de l'antiga església de Sant Pere Màrtir o de Sant Domènec, on actualment hi ha una sabateria. El matrimoni va tenir sis fills i en Benet era el gran (figura 1). Després va venir una noia, Lluïsa, que va néixer a finals de 1822. El tercer fill va néixer tres anys més tard, el 1825, va ser batejat com Estanislau i es va iniciar de molt jove en el camp del dibuix i de la pintura. Amb els anys va deixar la ciutat i s'establí a Terrassa on es dedicà també al dibuix i la pintura amb la doble vessant d'artista i de professor en una escola. Dominava la perspectiva on hi va destacar. Entre les seves obres cal esmentar les pintures que va pintar a l'església del Rapte de Manresa abans de l'ampliació que es va construir entre els anys 1882 i 1885⁸, a la plaça de Sant Ignasi, i que va ser destruïda durant la guerra civil espanyola (1936-1939)⁹. A Terrassa també va pintar al Col·legi de Terrassa i al Casino. Va morir força jove a Terrassa l'any 1873 a l'edat de 48 anys.

Després el matrimoni Cabanes van tenir el quart fill, una nena anome-

nada Rosa i a continuació, l'any 1828, un fill que va ser inscrit com Alfons, però que després va ser conegut com a Ildefons¹⁰ i que també es va dedicar a la pintura¹¹. Finalment l'any 1831 neix el germà petit, el darrer i sisè del matrimoni, batejat com Anselm-Ignasi que es portava deu anys amb en Benet que era el seu pare. Aquest també es va iniciar en el dibuix i la pintura però un accident laboral causat com a conseqüència d'una caiguda d'una bastida a Sallent o Balsareny¹² l'inhabilità per a treballs manuals impedit-li continuar exercint la pintura. Aleshores es traslladà a Barcelona on estudià dret, filosofia, lletres i ciències, ordenant-se sacerdot i prevere. Després va exercir la docència en col·legis com el de Sant Ignasi de Manresa on va ser-ne el director entre els anys 1861 i 1863 i va fundar el Col·legi de Terrassa. Degut al treball incansable que realitzava va emmalaltir i va anar a descansar a Sòller on va morir, l'any 1873, també molt jove com el seu pare, als 42 anys, de febre tifoïdal.

En Benet, que era el fill gran, no va seguir el negoci familiar de cadiraire i va ser el primer dels quatre germans que de molt jove es va iniciar en la pintura i la decoració, en els quals va destacar sent considerat com un bon artista. Va ser el primer de la nissaga que va muntar un taller de pintura i decoració. El 30 d'agost de 1848 per la Festa Major d'estiu, a l'edat de 22 anys, es casa a la Basílica de la Seu amb Catalina Batlles i Parera, nascuda a Manresa l'any 1823 i un any més jove que ell. El jove matrimoni s'instal·la a un pis del carrer de Sant Miquel on també hi munta el primer taller de pintura.

D'aquest matrimoni van néixer cinc fills. El primer va ser una nena de nom Lluïsa que va néixer a principis de 1847 i es va quedar a residir a Manresa. A finals d'aquell mateix any va néixer el segon fill, en Jaume. A principis de l'any 1849 el seu pare Francesc es deuria trobar malament de salut i va fer entrega del testament, en un sobre tancat, al notari Josep Mandrés el 14 de febrer¹³. Poc després el seu pare deuria morir perquè al padró realitzat amb data del

dia 1 de juny d'aquell any ja no hi figura¹⁴. Mentrestant durant aquelles mateixes dates el matrimoni format per en Benet Cabanes i la seva esposa Rosa van tenir un altre fill, el tercer, que li van posar de nom Lluís. Un any després, el 1950, va néixer el quart fill del matrimoni i que era la segona nena. Li van posar Ignàsia com l'àvia paterna i va anar a viure a la localitat de Xàtiva.

A en Benet Cabanes les coses no li deuriem anar gens malament perquè el 28 de novembre de 1851, amb 29 anys d'edat, escriptura la compra del segon pis de "Cal Oller"¹⁵ i d'un magatzem als baixos del mateix edifici per la quantitat de 2.000 lliures catalanes, de les quals en paga la primera meitat en aquest acte¹⁶ i la segona meitat cinc mesos després, el 19 d'abril de 1852¹⁷. Una setmana més tard neix el quart i darrer fill del matrimoni Cabanes – Batlles. Era el dia 26 d'abril de 1952 i li van posar de nom Ignasi com la seva germana que l'havia precedit dos anys abans. Ignasi Cabanes i Batlle, com no podia ser d'altre manera també es van dedicar a la pintura i a l'escenografia. Ignasi va entrar a treballar al taller de l'escenògraf Maurici Vilomara a Barcelona, on desenvolupà les seves dots artístiques i on també va conrear l'aquarel·la, desplaçant-se després a Madrid on també desenvolupà la seva carrera artística.

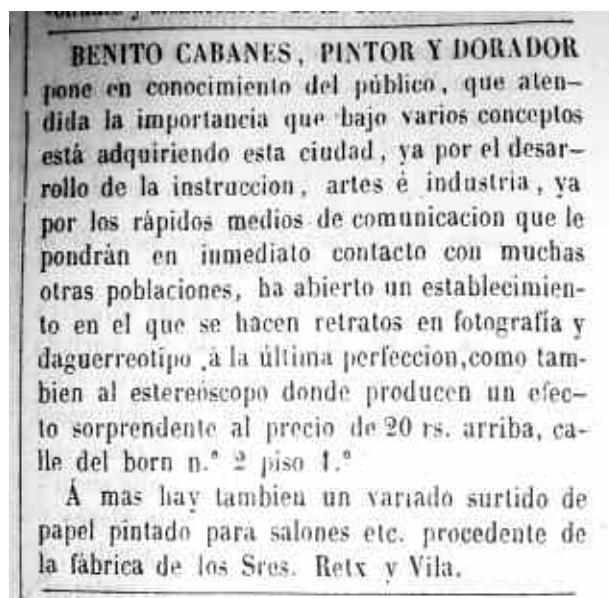
Possiblement a causa del naixement del seu darrer fill Ignasi el mateix any 1852; o poc temps després, a l'any 1854 a causa de l'epidèmia de còlera morbo que a l'estiu es va propagar a la ciutat i que va causar molts estralls entre els manresans, va morir Catalina Batlles i Benet Cabanes va quedar vidu amb cinc fills el més petit dels quals tenia com a molt dos anys d'edat i el més gran 10 anys.

Aquest fet deuria provocar que es tornés a casar perquè al padró de l'any 1857¹⁸ el trobem novament casat amb una altra manresana, provinent d'una família de pintors. Era Maria Molleví i Molins, nascuda l'any 1831, i nou anys més jove. Maria era la germana d'Andreu Molleví¹⁹, un altre pintor manresà de força renom. Mentre tant Benet Cabanes s'anava

consagrant com a pintor-decorador i anava rebent encàrrecs de decoració de cases benestants de la ciutat i de nous locals que s'anaven obrint. Tots aquests treballs li anaven donat nom i prestigi.

Fruit d'aquesta fama ben guanyada era que el 15 de juliol de 1856 escriptura la compra d'uns baixos al carrer Bastardes per la quantitat de 1.000 lliures catalanes²⁰ com a magatzem per els estris de pintor: pots, pinzells, bastides, taulons, etc. A mesura que anava fent treballs de decoració cada vegada els seu art era més apreciat i se li feien encàrrecs que després eren apreciats com a elements diferenciadors pels nous locals comercials que s'obrien o bé que es rehabilitaven. Quan algú volia que els seu local marqués la diferència i aconseguís una bona clientela era necessari que aquest disposés d'un element diferenciador i novetós. El millor que es podia fer era que tingués una decoració que fos una novetat i que la clientela l'apreciés. Això feia que aquesta decoració fos encarregada als que la societat considerava que eren els millors artistes decoradors i si aquesta nova decoració era recollida pels medis de comunicació l'objectiu estava aconseguit.

Aquest va ser el cas de Marià Casas i Viñas, xocolater, que l'any 1857 volia obrir un nou local que fos una novetat a la ciutat i podés competir amb un altre local que també es va instal·lar poc abans al mateix carrer. També l'havia de diferenciar dels típics obradors de xocolata que feia poc s'havien obert a la ciutat com el que havia obert l'any 1853 al carrer de la Mel en Josep Torras i Rodoreda. El nou local havia de fer que el públic anés a comprar la xocolata al seu nou local i a més la consumís directament en el mateix local i amb l'objectiu que, de passada, podés emportar-se els clients de la confiteria i pastisseria que en Josep Espinalt havia obert el dia 1 de juliol de 1857 al número 26 del carrer de Vilanova. Per poder aconseguir aquest repte va contractar al pintor i decorador Benet Cabanes perquè li fes la decoració del nou local que va obrir el dia 30 d'agost de 1857, per la Festa Major, al

2. Anunci que va posar en Benet Cabanes i Prunés al setmanari "La Antorcha Manresana" número 57 del dilluns 1 d'agost de 1858 per comunicar l'obertura de l'estudi de fotografia que havia obert a Manresa. Era el primer estudi de fotografia de la ciutat i que entrava en competència amb els pintors retratistes que eren els que sempre havien realitzats el retrats.

número 13 del mateix carrer de Vilanova.

La decoració deuria fer tal impacte que la premsa d'aquells anys se'n va fer ressò en una ressenya publicada al setmanari "La Antorcha Manresana" elogiant el treball fet per en Benet Cabanes²¹. Els treballs van tenir un cost de tres-cents vuit duros de plata o bé el seu equivalent de sis mil cent setanta rals que Benet Cabanes va anar cobrant en varis pagaments durant els següents set anys, fins que en data de 24 de novembre de 1864 es signa una carta de pagament en la que Benet Cabanes reconeix haver cobrat la totalitat del cost dels treballs fets²².

Aquells anys la ciutat anava agafant embranzida per les darreres novetats tècniques que incorporava. El 24 de maig de 1857 la societat mercantil "Enlluminat de Gas" amb raó social de "Marià Torrens i Cia", que era l'autor del projecte, construï el gasòmetre que tants anys va existir al costat del riu Cardener, on actualment es troba el pont del Congost al costat de la Plaça del Mil·lenari. El 24 d'octubre d'aquell any l'Ajuntament li concedia el servei d'enllume-

nat públic dels carrers; que va ser inaugurat l'any següent, el 1859, per la Festa Major. Una altre obra que canviarà la fesomia de Manresa i que serà un dels eixos de l'evolució de la ciutat cap a la nova centúria amb la gran vocació industrial i sobretot comercial de la ciutat era la construcció de la línia del ferrocarril de Barcelona a Manresa que s'estava finalitzant. Per tant Manresa s'estava incorporant al grup de les ciutats capdavanteres del país mitjançant la implantació dels darrers avenços tècnics d'aquells anys. Fruit d'aquest procés era que els manresans s'anaven posant al dia i anaven perdent un cert aïllament amb la resta del país que en el futur els hi permetrà ser un gran centre comercial.

Benet Cabanes, que era una persona inquieta i atenta a les noves tendències que la seva professió de pintor i decorador li portava, tampoc deixava de banda les darreres novetats tècniques que anaven apareixen. Benet Cabanes estava al corrent de la creació dels nous estudis de fotografia que s'havien obert a Barcelona a partir d'aquell primer estudi que Maurici Sagristà havia obert l'any

1842 i ben segur que va pensar que ell podria obrir un estudi de fotografia a Manresa. Per aquest motiu calia aprendre l'art de la fotografia i va anar a Barcelona on es va posar al corrent de totes les tècniques de fotografia que aleshores s'utilitzaven. Allí mateix deuria encarregar els equips de fotografia que aleshores es fabricaven a París i els va fer portar fins a Manresa per dedicar-se professionalment a la fotografia. L'aprenentatge de l'art de la fotografia el va fer en algun estudi de Barcelona, perquè en Benet Cabanes no va assistir a l'únic curs que l'Acadèmia de Ciències Natural i Arts de Barcelona que va fer en Ramon Alabern l'any 1839 no hi estava inscrit. Aleshores Benet Cabanes tenia 18 anys, la mateixa dat que el participant més jove a aquest curs que va ser en Francesc Sala de Barcelona. Aquest curs de fotografia va ser l'únic que va fer l'Acadèmia de Ciències de Barcelona i no hi va haver-hi manresà que hi participés.

Amb aquesta preparació tècnica i setze anys després que s'obris el primer estudi de fotografia a Barcelona, en Benet Cabanes aprofitant que s'acosta la Festa Major trasllada el taller de pintura des del carrer Sant Miquel al carrer del Born número 2, 1r pis i el dia 1 d'agost de 1858 obre el nou taller ampliant el amb un estudi de fotografia que serà el primer de Manresa. Amb motiu d'aquest esdeveniment el mateix Benet Cabanes inseria un anunci a la premsa de la ciutat comunicant la novetat. Aquest anunci va aparèixer al setmanari "La Antorcha Manresana"²³ (figura 2).

Benet Cabanes utilitzava la tècnica del col·lodió humit per les fotografies de les vistes i dels retrats. També utilitzava el daguerrotip, que encara s'utilitzava pel retrat, així com la nova tècnica fotogràfica del estereoscop per a les vistes amb relleu. Aquest procediment consistia en fer dues fotografies de la mateixa vista preses des de punts de vista separats, a poca distància una de l'altre, i mitjançant un aparell per a visualitzar les vistes la imatge es podia veure en tres dimensions.

Aquell mateix any 1858, el matrimoni format en segones núpcies per

3. Retrat realitzat per Benet Cabanes i Prunés entre els anys 1858 i 1866 amb la tècnica del col·lodió humit. El format (6,3 x 10,5 cm) és el de la "Carte de visite" molt utilitzat aquells anys pel retrat. La qualitat de la fotografia és molt bona i en presenta una senyora de la societat manresana d'aquells anys en una postura d'estudi típica dels retrats fotogràfics que aleshores es feien, utilitzant com a únic element decoratiu una cadira, sense cap altra decoració de fons, com anys després serà costum en els retrats d'estudi.

Benet Cabanes i Maria Molleví, van tenir la primera filla. Va ser la Manuela Cabanes i Molleví primera de quatre germans que es va casar amb Antoni Mestres i Baixeria, cisteller manresà. Aquest matrimoni va tenir cinc fills, dels quals dos també es van dedicar a la pintura. Un d'ells va ser en Josep Mestres Cabanes²⁴ que va arribar a ser escenògraf al Gran Teatre del Liceu. Un altre germà, en Francesc Mestres Cabanes es va dedicar també a la pintura i a l'esceno-

grafia en el taller de pintura i decoració de Salvador Alarma de Barcelona, on després també hi va entrar el seu germà Josep.

Quan aquell any 1858 en Benet Cabanes va obrir l'estudi de fotografia, a Manresa com a la resta d'altres ciutats, la pintura era la única tècnica emprada per la realització dels retrats. La fotografia es va anar obrint camí com a nova tècnica pel retrat. La convivència de les dues tècniques, però, no va estar exempta d'una cer-

ta pugna per aconseguir encàrrecs. Un any més tard de l'obertura de l'estudi fotogràfic d'en Benet Cabanes, a la premsa va aparèixer l'anunci d'un pintor que estava de pas per la ciutat i s'oferia a la realització de retrats. A l'anunci es deia que els retrats pintats eren molt millors que els realitzats amb la nova tècnica de la fotografia tot fent el comentari que la fotografia obliga als retratats a estar durant molt de temps quietos davant la càmera en una posició incòmoda. Era la pugna natural per l'aparició de la nova tècnica que, de mica en mica, anava desplaçant a l'antiga. L'anunci deia (el text és transcripció literal de l'original):

"A LA NOBLE MINIATURA" Nobilísima las han siempre consideradas los reyes y altos personajes, pues al tomar consorte no ha faltado nunca entre los aderezos de la boda el retrato en miniatura magníficamente guarnecido de brillantes, por ser pintura de mucho mérito la diminuta, y parecida traducción del tamaño natural.

Á revivir tan bello arte entre nosotros, por medio de la modicidad en los precios algun tiempo, encamina sus esfuerzos D. Luis Vermell, retratista, ventajosamente conocido en las capitales de Italia, Francia y España, que hallandose de paso en esta, ofrece a las personas de buen gusto sus fieles retratos en miniatura y al óleo, única clase positivamente hermosa y durable.

Sus retratos en miniatura SON MAS NATURALES Y PERMANENTES QUE LOS HECHOS CON MÁQUINA, y una muestra está de manifiesto en la plaza mayor.

Tambien los hace del tamaño de un grano de anís para colocar en anillo, asimismo retrata criaturas de tierna edad.

NOTA. El artista mientras retrata deja a la persona en completa libertad de fumar o conversar cuanto guste que, así está más natural, y advierte que para un retrato le bastan dos cortas sesiones con el original. Vive en la Bajada dels Drets posada de la Manresana piso tercero."²⁵

Aquell any 1859 va ser un any que Benet Cabanes va tenir molta feina. Alguna d'elles relacionada amb la nova tecnologia d'il·luminació per gas ciutat que s'estava instal·lant a Manresa. El llauner Francesc Camps i Molas que tenia establiment a la plaça Major, número 8, s'havia decidit a produir aparells d'il·luminació que havien estat decorats per en Benet Cabanes²⁶ i aquesta decoració era el reclam d'aquests aparells. Això ens indica que en Benet Cabanes tenia un prestigi com a artista que era apreciat pels manresans. A finals d'aquell mateix any se li va encarregar el daurat i la decoració del baldaquí que cobria l'altar major de la Seu conjuntament amb el també pintor Antoni Folch i Aurich²⁷

Per tant, és evident que en Benet Cabanes va portar la fotografia a Manresa dos anys abans que en Charles Clifford fes les fotografies de les visites de Manresa i, per tant, les primeres fotografies que es deurién fer de la ciutat havien de ser les d'en Benet Cabanes que malauradament no s'han conservat.

En aquesta primera etapa, al seu estudi Benet Cabanes es dedicava a la fotografia d'estudi, és a dir, fonamentalment al retrat encara que també feia algunes vistes de la ciutat. Després dels daguerrotips, la "Carte de visite"²⁸ o targeta de visita que era un retrat de grandària de 6 x 9 cm i que havia estat patentada a París l'any 1854 pel fotògraf Adolphe Disdéri, era el tipus de suport més utilitzat pel retrat fotogràfic. Aquest tipus de retrat es va mantenir fins a finals del segle XIX perquè era fàcil de fer i els seu cost havia disminuït molt²⁹. Posteriorment retrats de grandàries superiors es van posar en circulació. El tipus "Cabinet" es va posar de moda a partir de l'any 1866 amb una grandària de 10 x 15 cm. El 1870 apareix un retrat de grandària més petit, intermedi amb els altres dos, era el "Victoria" de 7,5 x 11 cm. Cinc anys més tard, el 1875, els fotògrafs posen de moda el "Promenade" amb una amplària igual que el "Cabinet", però amb una llargària més gran, de mesures 10 x 18 cm. A mesura que la fotografia es popularitza-

va van aparèixer retrats de grandària més gran i van ser freqüents el "Bou-doir" de 12,4 x 19,3 cm i el "Imperi", el més gran de tots, de 16,8 x 21,7 cm.

L'estudi de Benet Cabanes feia retrats amb aquests formats. Quan va començar, l'any 1858, únicament s'utilitzava el format més petit de "Carte de visite" i era aquest el que s'utilitzava pels retrats d'encàrrec dels manresans, com els de les figures 3 i 5. Les fotografies d'aquests retrats van ser realitzades amb la tècnica del col·lodió humit i per tant va ser positivades en un paper per contacte. Aquestes imatges tenen una grandària de 5,5 x 9,2 cm i els papers van ser matusserament retallats per enganxar-los després sobre una cartró una mica més gran (de 6,3 x 10,5 cm) que permetia portar-hi imprès, en el marge inferior, la referència al fotògraf. En aquest cas hi ha el següent text: "B. CABANES. Fotógrafa, dorador y pintor. Manresa."

Per les característiques poc acurades del retallat, la bona qualitat de la fotografia i la manca de gravat al dors del cartró amb un disseny acurat que cada fotògraf tenia com a distintiu tal com posteriorment es farà, indicaria que aquests retrats podrien ser dels primers anys que Benet Cabanes tenia l'estudi. Podrien datar-se d'uns retrats realitzats durant el funcionament de l'estudi, entre els anys 1858 i 1870.

L'any 1861 el matrimoni tenia una nova filla, la segona de nom Maria. En Benet Cabanes a més d'anar treballant en el camp de la fotografia també continuava pintant i decorant pisos i locals. Així tenim constància que el dia 16 de juny de 1861 va cobrar la decoració de dos pisos, un a la plaça Major i un altre al carrer Talamanca, propietat de Joan Claret que havia fet conjuntament amb un altre pintor, en Ramon Trias i que la seva vídua, na Llúcia Reguant, pagava per compte del seu marit³⁰.

Un any després naixia el primer fill d'en Benet i la Maria Molleví, en Lluís, que era el tercer del segon matrimoni i el vuitè d'en Benet Cabanes. L'artista continuava treballant en la realització de fotografies i en la pin-

4. Anunci inserit per en Benet Cabanes a "La Crónica de Manresa" número 76 i 77 dels dies 14 i 21 d'abril de 1867 en el que comunicava el nom del seu estudi fotogràfic i l'adquisició de nou material per a la realització de fotografies de més grandària i de més qualitat.

tura i l'any 1862 daurà el tron de la Seu que havia estat construït l'any 1828, sota la direcció de l'arquitecte Francesc de P. del Villar Lozano³¹. El mateix any i també novament amb Francesc de Paula Villar va restaurar les pintures ornamentals de la "Cova de la Verge" o "Santa Cova" de Montserrat³².

En Benet Cabanes era l'hereu de la família i per aquest motiu deuria haver de pagar la llegítima als seus germans. Amb data de 26 de juny de 1865 signa amb el seu germà Ildefons una carta de pagament en la qual Ildefons reconeix haver rebut la quantitat de cent lliures catalanes o bé el seu equivalent de mil seixanta i sis rals i seixanta set cèntims en concepte de llegítima del testament del seu pare, en Francesc Cabanes, fet l'any 1854³³.

Aquell mateix any, en una segona etapa, continua l'edició de vistes de Manresa, de manera més continuada, i d'altres indrets com Montserrat, el que li implica desplaçaments amb tot el equip fotogràfic per fer els clixés que després posarà a la venda. Amb aquest motiu insereix un nou anunci a la premsa de la ciutat per donar a conèixer les noves grandàries de fotografies que feia i en el que manifesta que ja fa grandàries superiors a la de targeta postal (que corresponia a la "Carte de visite"). Indicava en la ressenya que els retrats els podia fer a qualsevol hora del dia mentre hi hagués llum de dia (això era per contrarestar l'argument dels pintors de retrats que les fotografies necessita-

ven unes característiques de llum que poques vegades es podien fer per obtenir un bon resultat en contra que els retrats de pintura es podien fer en qualsevol hora del dia). També tenia a la venda vistes de la ciutat des de diferents indrets i de Montserrat, així com fotografies de la reina Isabel II. El seu esperit comercial li va fer que les vistes de Manresa i Montserrat, així com la fotografia de la reina Isabel II, les posés també a la venda a la quincalleria de Pau Villarro al carrer de Sant Miquel, número 23³⁴.

L'èxit de la fotografia no el feia, però, deixar la pintura, la decoració, ni la restauració d'obres d'art com la que va fer l'any següent, el 1866, quan va restaurar el retaule de la Santíssima Trinitat de l'església de Nostra Senyora del Carme de l'ordre dels carmelites³⁵. Aquest mateix any 1866, amb 44 any d'edat, col·labora en la restauració de la Verge de l'Alba de la Seu conjuntament amb l'escultor Maties Padró restaurant els daurats de la imatge³⁶, després de treure-li tots els vestits postissos que, amb els anys, les diferents donacions li van anar posant a sobre³⁷.

Com que les coses li anaven molt bé va canviar novament de domicili tot mantenint l'estudi de fotografia a l'antigua ubicació del carrer del Born, número 2, 1r pis. El nou domicili familiar el va situar molt a prop de l'estudi i del taller de pintura, al mateix carrer del Born, però al número 9, 3r pis³⁸. Al fer aquest canvi va poder donar a l'estudi una nova dimensió, engrandint-lo i donar-li el nom de "FO-

TOGRAFIA MANRESANA" com va presentar en un anunci que va publicar la premsa de la ciutat³⁹ el dia 14 d'abril de 1867. En aquest anunci també manifestava que havia adquirit nous objectius i noves càmeres fotogràfics que li permetien fer fotografies fins a una grandària d'un metre (figura 4).

Amb aquests nous aparells fotogràfics Benet Cabanes es va poder dedicar a la reproducció d'obres d'art. La reproducció de pintures precisava d'aparells amb uns bons objectius i una bona dosi de paciència degut al temps d'exposició necessaris. L'any 1868 en Benet Cabanes feia i venia reproduccions fotogràfiques de reconeguts pintors que després exposava al seu estudi per a la venda⁴⁰. També feia reproduccions fotogràfiques dels seus propis quadres, com el que va fer d'un oli de Sant Josep que va pintar i que venia les reproduccions fotogràfiques a la llibreria i impremta de Lluís Roca⁴¹.

Amb tota la trajectòria realitzada en els diferents anys de professió en Benet Cabanes era demanat per fer les feines artístiques de decoració en els establiments més emblemàtics de la ciutat. Durant el primer semestre de 1869 l'impressor i llibreter Lluís Roca i Pla va traslladar el seu taller i botiga del número 7 al número 15 del carrer de Sant Miquel a un local que havia comprat l'any anterior, just al costat d'on havia estat fins l'any 1850 el taller d'impremta d'Ignasi Abadal quan es va traslladat a la Plaça de l'Om. En aquest indret hi va fer

un nou local; el que coneixem encara actualment. Per fer la decoració d'aquest nou establiment va confiar en la mà artística de Benet Cabanes encarregant-li la pintura i decoració del mateix amb un resultat que va merèixer els comentaris més positius de la premsa d'aquells anys⁴².

A l'agost d'aquell any publica una carta al director de "El Faro Manresano" criticant a les persones que no pagant viuen a costa dels altres que els mantenen⁴³. Aquest escrit que demanava resposta no consta que ningú el contestés. És de suposar que aquest escrit feia una crítica a algunes persones que no li pagaven els encàrrecs que li feien.

Aquell mateix any, 1869, amb una edat de 47 anys, el matrimoni va tenir el darrer dels quatre fills, va ser el quart del matrimoni i el novè d'en Benet Cabanes, que va ser inscrit al registre com Antoni. El matrimoni encara mantenia el mateix domicili al carrer del Born, número 9, 3r pis; però aquest no va ser el darrer domicili de la família Cabanes – Molleví, perquè quatre anys més tard, el 1875⁴⁴, el trobem instal·lat al primer pis de la mateixa casa on hi morirà⁴⁵, perquè possiblement havia traslladat l'estudi fotogràfic des del primer pis del número 2 on el tenia fins al tercer pis del número 9 per tenir-hi millor il·luminació.

Aquest fet queda palès en l'anunci que publica al setmanari "El Eco del Bruch" del diumenge 8 de maig de 1870 on manifesta que l'estudi es troba en aquesta adreça i que amb el nou aparell que disposa pot fer dues fotografies a la plegada amb posicions i grandàries diferents. També esmenta que per tenir bones fotografies no cal anar a Barcelona perquè ell les hi farà de la mateixa qualitat i torna a incidir en què qualsevol horari és bo per fer les fotografies, sempre i quan hi hagi llum de dia, i que els millors dies són els dies ennuvolats i no els de sol⁴⁶. En aquest anunci també esmenta que fa retrats de diferent format, però es interessant ressaltar que els retrats fotogràfics d'estudi era el que més treballava i sempre dintre del que s'anomena fotografia d'estudi. Això implica tota una sèrie d'ele-

5. Retrat realitzat per Benet Cabanes i Prunés entre els anys 1858 i 1870 amb la mateixa tècnica del col·lodió humit que en la fotografia de la figura 3. La persona retratada està situada davant d'un decorat pintat pel propi Benet Cabanes com element decoratiu i que dóna una nova perspectiva a la persona retratada, en comparació al retrat anterior en el que no hi ha cap més element decoratiu que una cadira sobre un fons totalment impersonal.

ments decoratius que fan que el retrat estigui en un cert ambient. Si la fotografia de la figura 3 no hi havia res de decorat per ambientar el retrat amb el temps també en Benet Cabanes, seguint el que tots els fotògrafs d'estudi feien, va anar incorporant diversos elements decoratius que donaven l'ambientació a la persona retratada. Observi's la figura 5 en què el retrat d'una senyora de la societat manresana benestant apareix davant de tot un decorat fet, en aquest cas, pel propi Benet Cabanes, donant-li al

retrat un aire més imponent que el de la figura 3, en el que no hi ha cap tipus de decorat al darrere de la persona retratada.

Al padró d'habitants de 1871 en Benet Cabanes tenia 48 anys d'edat i al padró de 1875, quatre anys més tard, no apareixia al padró d'aquell any on Maria Molleví figura com a vídua. Efectivament en Benet Cabanes i Prunés havia mort força jove, com molts dels membres de la família Cabanes. Va morir el dia 4 d'abril de 1875 per una apoplexia cerebral

amb una edat de 53 anys, malgrat que al certificat de defunció hi consta que tenia 51 anys. Aquest fet deuria ser fruit d'un error doncs en aquest cas hauria d'haver nascut l'any 1823, dos anys més tard del que es dedueix dels primers padrons d'habitants realitzats cap el mes de maig dels anys 1823, 1824 i 1828⁴⁷.

Bibliografia

- Bajona i Oliveras, Ignasi. "L'antic Col·legi de Sant Ignasi de Manresa. Una crònica de les seves vicissituds", Centre d'Estudis del Bages, Col·lecció: Monògrafs, número 18, Manresa 1997, p. 327 (AJVMP).
- Bravo, Isidre, "L'escenògraf Josep Mestres Cabanes", Consorci del Gran Teatre del Liceu, Barcelona, 1989, p. 157.
- "Diccionario de Artistas de Cataluña, Valencia y Baleares", J. F. Ràfols, Volum I, Editorial Millà, Barcelona, 1951. (BC).
- "Galeria de Manresans il·lustres. Anselm – Ignasi Cabanes Prunés", a la revista "Notícies de Jorba", Servicio Informativo de Industrias y Almacenes Jorba, S.A., número 31, octubre 1967, Manresa, p. 12. (AJVMP).
- Gasol i Almendros, Josep Maria, "La Galeria de Manresans Il·lustres", Ajuntament de Manresa, 1988, p. 54.
- Gasol i Almendros, Josep Maria, "La Seu de Manresa", Caixa d'Estalvis de Manresa, Manresa, 1978, p. 336.
- "Homenatge de la Ciutat a Josep Mestres Cabanes i Joan Vilanova Roset", Nadal 1990, Ajuntament de Manresa, p. 8.
- Laplana, Josep de C.; "Montserrat Mil anys d'art i història", Fundació Caixa Manresa i Angle Editorial, Manresa, 1998, 293.
- López Mondéjar, Publio; "150 años de fotografía en España", Lunwerg Editores, Barcelona, 1999, p. 310.
- López Mondéjar, Publio; "Historia de la fotografía en España", Lunwerg Editores, Barcelona, 1977, p. 302.
- Naranjo, Juan; Fontcuberta, Joan; Formiguera, Pere; Terré Alonso, Laura; Balsells, David; "Introducció a la Història de la fotografia a Catalunya", Lunwerg Editores i Museu Nacional d'Art de Catalunya (MNAC), Barcelona, 2000, p. 357.
- Naranjo, Juan; Fontbona, Francesc; Carogar, Daniel; Ortega, Isabel; "La fotografia a Espanya al segle XIX", Fundació La Caixa, Barcelona, 2003, p.204.
- Parcerisas, Pilar, "Josep Mestres Cabanes –dissenys comercials dels anys 30–", programa de l'exposició celebrada a la Sala d'exposicions de la Fundació Caixa de Manresa entre el 7 i el 31 de maig de 1998, p. 12.
- Rubí i Casals, Maria Gemma. "El caciquisme i el despertar de la societat de masses. Manresa, 1875-1901", Centre d'Estudis del Bages, Col·lecció Monogràfics, número 27, Manresa 2005, p. 189.
- Rubí i Casals, Maria Gemma i Aloy i Bosch, Joaquim. "Història gràfica de Manresa. La restauració. 1875-1931", "El paisatge urbà", Volum I, Edicions Parcir, Manresa 1996, p. 383.
- Sarret i Arbós, Joaquim, "Galeria de manresans il·lustres", al programa de la Festa Major d'estiu de 1922, Manresa, 1922, p.40.
- Sarret i Arbós, Joaquim, "Història religiosa de Manresa. Iglésies i convents", Monumeta històrica, volum IV, Manresa, 1924, p. 300.
- Sarret i Arbós, Joaquim, "Manresa, ciutat de Maria", Manresa, 1905, p. 278.
- Sougez, Marie-Loup; "Historia de la fotografía", Ediciones Cátedra, Col·lecció: Cuadernos Arte, número 12, Madrid, 1996, p. 518.
- Támaro i Fabricias, Eduard, "Monografía de la Seo de Manresa depositaria de la reliquias de los santos mártires patronos de la ciudad", al llibre compilatiu del "Certament Literario-musical celebrado en manresa el día 1º de septiembre de 1883", segona part, Manresa. Imprenta de San José, 1884, p. 184.
- Verneda, Fructuoso, "Biografía del Rdo. D. Anselmo Ignacio Cabanes", manuscrit inèdit que va ser llegit el dia de descobrir i penjar el seu retrat a la galeria de manresans il·lustres el dia 1 de setembre de 1910, Manresa, 1910, p. 26 (ACMA).
- Vilaró i Llach, Joan, "Art a Manresa, segles XIX i XX", Llibreria Sobrerroca, Manresa, 1983, p. 244.
- cias y literaturas", nota apareguda a "La Antorcha Manresana", número 6, del diumenge 9 de juliol de 1857, p. 3. (ACMA)
- La família Fernàndez van ser una família dedicada durant molts anys a la fotografia d'estudi i coneguda popularment com a Napoleón.
 - Posteriorment la placa era sensibilitzada amb un bany de nitrat de plata i àcid acètic.
 - El col·lodió va ser inventat l'any 1845 pel químic suís Christian Frédéric Schönbein i s'obtenia mitjançant l'acció de l'èter i l'alcohol sobre el cotó pólvora, un poderós explosiu.
 - En Benet Cabanes deuria néixer el mes de desembre de 1821 doncs a finals de l'any següent va néixer la seva germana Lluïsa i en el padró de l'any 1823 s'explicita que tenia dos anys i en el padró realitzat amb data de 1 de maig de 1824 hi figura amb 3 anys d'edat. (Padrons municipals dels anys 1823 i 1824) (ACMA).
 - Joaquim Sarret i Arbós, "Història religiosa de Manresa. Iglésies i convents", Monumeta Històrica, Volum IV, Manresa, 1924, p. 233.
 - La capella del Rapte va ser beneïda el 31 de juliol de 1885.
 - Ildefons Cabanes i Prunés també es va dedicar a la política i es va presentar pel tercer districte de Manresa sent elegit regidor republicà federal a les eleccions municipals celebrades entre el 3 i el 6 de gener de 1870.
 - "Acaba de abrirse al público un café de D. Juan Roca en Suria...decorado con mucho gusto y elegancia bajo la dirección del joven pintor de esta ciudad D. Ildefonso Cabanes y...", a "La Antorcha Manresana", número 33 del diumenge 14 de febrer de 1858, p. 3.
 - Fructuós Verneda, "Biografía del Rdo. Ignacio Cabanes", manuscrit inèdit, Manresa, 1910, p. 26.
 - "Francisco Cabanes sillero de esta Ciudad me ha entregado una plica cerrada, diciendo que contiene su testamento, la qual con el correspondiente auto de entrega sobre su carpeta queda custodiada, junto con las demás últimas voluntades cerradas, en mi poder. Y para que conste lo noto por diligencia en tramesa a catorce de Febrero de mil ochocientos cuarenta y nueve, y de ello doy fe. Josep Mandrés. Al "Protocolo de las escrituras públicas 1849" del notari Josep Mandrés. (ACMA).
 - Padró municipal realitzat amb data de 1 de juny de 1849. (ACMA).
 - Aquest edifici actualment es troba en procés de restauració és el número 7 de la Plaça de l'Om i fa cantonada amb el carrer de les Piques.
 - Al "Protocolo de los instrumentos 1851" 1850, des., 29 – 1851, des., 15. del notari Hermenter Castellat i Pons. (ACMA).
 - Al "Protocolo de los instrumentos 1852" 1851, des., 30 – 1852, des., 24. del notari Hermenter Castellat i Pons. (ACMA).
 - Padró municipal de població de l'any 1857. (ACMA)
 - Andreu Molleví i Molins (Manresa 1865-

NOTES

- Aquesta imatge que es pot considerar la primera fotografia no es va conservar, però si s'en conserva una del mateix indret feta per ell mateix l'any 1826 i que es conserva a la Universitat de Texas.
- Les imatges positives, però invertides, eren revelades amb vapors de mercuri i fixades sobre la placa de coure recoberta d'una solució argèntica per l'hiposulfit sòdic. El primer daguerrotip va ser obtingut per en Louis Jacques Mandé Daguerre l'any 1837 amb composició d'objectes de casa seva i es coneix amb el nom de "Composició". Actualment es conserva a la col·lecció de la Société Française de Photographie de París.
- Pere Felip Monlau va passar per Manresa camí de Cardona el juliol de 1857 i així ho va reflectir la premsa d'aquells anys: "Pasó por Manresa camino de Cardona D. Pedro Felipe Monlau distinguido catedrático de la Universidad Central conocido ventajosamente en Europa por sus excelentes obras de cien-

- 1915) es va dedicar a la pintura, a la decoració i l'escenografia. Va decorar el Teatre Conservatori i l'alcalde de la ciutat en Maurici Fius i Palà, en reconeixement al seu talent artístic, el nomenà inspector municipal de monuments.
20. Al "Protocolo de los instrumentos 1856" 1855, des., 26 – 1856, des., 23. del notari Hermenter Castellet i Pons. (ACMA).
 21. "La Antorcha Manresana", número 9 del diumenge 30 d'agost de 1857, p. 4.
 22. Escripura d'una carta de pagament de data 24 de novembre de 1864 signada entre Benet Cabanes i Marià Casas existent al "Protocol de 1864" del notari Ignasi Puig i Mas. (ACMA).
 23. "La Antorcha Manresana", número 57, del diumenge 1 d'agost de 1858, p. 4. (ACMA).
 24. En Josep Mestres Cabanes va néixer a Manresa el 13 de juny de 1898 i va morir a Barcelona l'any 1990. Al cap de poc de néixer va morir el seu pare.
 25. "La Antorcha Manresana", número 112, del diumenge 14 d'agost de 1859, p. 4. (ACMA)
 26. "APARATOS. Con motivo del nuevo alumbrado por gas, establecido desde hace un mes en esta ciudad, son varias las tiendas donde se ven aparatos de todas clases y precios, produciendo muy buen efecto los del hojalatero Sr. Camps, pues que al buen gusto que ha presidido en la colocación de aquellos, les acompaña la elegante decoración esterior, obra del conocido pintor D. Benito Cabanes", al setmanari "La Antorcha Manresana", número 120, del diumenge 9 d'octubre de 1859, p. 4. (ACMA)
 27. "La Antorcha Manresana", número 124, del diumenge 6 de novembre de 1859, p. 2. (ACMA)
 28. Aquest procediment era basat en una càmera de quatre o sis objectius en la que s'hi podia adaptar un xassís mòbil i amb el col·lodió humit es podies treure fins a 6 fotografies en una sola sessió.
 29. Abans el preu d'un retrat fotogràfic era de 100 francs i dotze còpies d'un retrat amb la grandària de la "carte de visite" costaven 12 francs.
 30. Escripura d'una carta de pagament de data 6 de juny de 1861 signada entre Benet Cabanes, Llúcia Reguant i d'altres existent al "Protocolo de los instrumentos 1861" 1860, des., 26 – 1861, des., 31. del notari Hermenter Castellet i Pons. (ACMA).
 31. Francesc de Paula del Villar Lozano (Múrcia 1828-Barcelona 1903). Arquitecte que entre altres obres va restaurar l'església del Pi de Barcelona l'any 1856, va dissenyar l'àbsis del monestir de Montserrat l'any 1876 on hi col·laborà Antoni Gaudí i va fer el primer projecte de l'església de la Sagrada Família on hi construí la cripta entre els anys 1882 i 1883, on el succeí Antoni Gaudí.
 32. La missa d'inauguració s'hi va celebrar el dia 11 de setembre de 1864.
 33. Escripura d'una carta de pagament de data 6 de juny de 1861 signada entre Benet Cabanes, Llúcia Reguant i d'altres existent al "Protocolo 1864" del notari Ignasi Puig i Mas. (ACMA).
 34. La ressenya deia: "TALLER DE FOTOGRAFIA DE BENITO CABANES. En dicho taller se hacen los retratos con la mayor perfección á los precios siguientes: Los de tarjeta postal, una docena, 40 rs.- Los dos primeros á diez rs.- Seis de id. 28 rs.- Los de mayor tamaño, uno, 20 rs.- Los demás á 4 rs. uno. Las horas son iguales desde las ocho de la mañana hasta las 4 de la tarde. En el propio taller encontraran vistas de Manresa desde los puntos mas pintorescos; las pequeñas a 3 rs. y las grandes á 14. También las hay de Montserrat; retratos de S. M. la reina á 2 rs. Iguales vistas y á los mismos precios se hallaran en la tienda de quincallería de D. Pablo Villaró.", a "La Crónica de Manresa", número 1 del diumenge 29 d'octubre de 1865, p. 4. (ACMA).
 35. A "La Crónica de Manresa", número 33 del diumenge 17 de juny de 1866, p. 2 i 3. (ACMA).
 36. A "La Crónica de Manresa", número 37 del diumenge 15 de juliol de 1866, p. 3. (ACMA).
 37. Aquesta imatge és la que es va cremar fa pocs anys.
 38. Aquest domicili figura al padró municipal realitzat l'any 1867. (ACMA).
 39. A "La Crónica de Manresa", número 76 del diumenge 14 d'abril de 1867, p. 3. (ACMA).
 40. Així ho esmenta una ressenya apareguda al setmanari "La Crónica Manresana" número 126 del diumenge 29 de març de 1868, p. 2; en la que es manifestava: "Fotografía: En los aparadores del establecimiento que D. Benito Cabanes tiene abiertos en su casa de la calle del Borne, hemos visto expuesta una numerosa y muy variada colección de bien acabadas copias de preciosos cuadros de los mas renombrados autores. Felicitamos al referido S. Cabanes toda vez que con los nuevos aparatos que se ha proporcionado, ha colocado su establecimiento al nivel de los mejores de su clase."
 41. Ressenya publicada a "La Crónica de Manresa" número 145 del diumenge 9 d'agost de 1868, p. 2; en la que s'esmenta: "Procedente de la muy acreditada de D. Benito Cabanes, además de muchas y escogidas copias de excelentes cuadros de célebres autores, hemos visto una que alegoricamente representa el glorioso tránsito de San José, sacada de un cuadro al óleo de invención y ejecución del propio señor Cabanes, estando de venta en la imprenta y librería que regenta D. Luis Roca."
 42. "Bien por los amantes de las artes. Nos place consignar el agradable efecto que nos ha causado la decoracion y ornato de la imprenta y librería de don Luis Roca. Felicitamos al maestro carpintero señor Puig por el buen gusto en adornar las estanterías, en cuya cinceladura dió pruebas de no ignorar el arte de escultor. Igualmente felicitamos á D. Benito Cabanes por sus excelentes trabajos en los emblemas de la imprenta, litografía y acertada combinacion de colores. Reciba nuestros plácemes el señor Roca, quien no predonando medio alguna, ha sabido dar una prueba de que Manresa va poniéndose á la altura que corresponde á la población.". A "El Faro Manresano" número 7 del diumenge 16 de maig de 1869, p. 7. (ACMA).
 43. A "El Faro Manresano" número 19 del diumenge 8 d'agost de 1869, p. 7. (ACMA).
 44. Padró municipal d'habitants de l'any 1871. (ACMA).
 45. El certificat de defunció hi consta el primer pis com a vivenda habitual, però es deuria tractar del mateix pis principal.
 46. "TALLER DE FOTOGRAFIA DE BENITO CABANES. CALLE DEL BORNE, NUMERO 9. Se hacen toda clase de retratos hasta el tamaño del natural con igual perfeccion que los mejores de la capital, haciendo mi aparato dos fotografías a la vez, y si se quiere con diferente posicion y medida, cuyos precios son los siguientes: Los de tarjeta, el primero, 8 rs.; una docena 30 y dos docenas 48. Los grandes para portrait, álbum, una docena 40 rs. Los de cauarto de hoja, 24 reales uno. Los de media hoja, 60 reales uno. Los de hoja entera, que tienen de grande 60 centímetros por 45 ó 100 rs. uno. Los grupos de familia ó de amigos son á igual precio mientras no pasen de las medida de la targeta ó de portrait. Advertencia.- Todas las galerías ó talleres fotograficos tienen horas propias para alcanzar la fotografia inmejorable, y para el mio lo son desde la salida del sol hasta las tres de la tarde; siendo los mejores dias los que estan nublados, y las horas desde las nueve de la mañana hasta las cuatro de la tarde.", A "El Eco del Bruch", número 23 del diumenge 8 de maig de 1870, p. 4. (ACMA).
 47. No s'ha pogut trobar cap dada relativa al seu naixement perquè els llibres del registre de naixements d'aquells anys van ser cremats durant la guerra civil espanyola de l'any 1936.

Joan Vila-Masana i Portabella
Col·leccionista i estudiós